

6. Molyako V. A. Tvorcheskaya konstruktologiya (prolegomenyi). K. : Osvita Ukrainyi, 2007. 388 s.
7. Nezhnova T.A. Dinamika «vnutrenney pozitsii» pri perehode ot doskolnogo k mladshemu shkolnomu vozrastu // Vestnik MGU. Ser.14: Psihologiya, 1988. S. 16.
8. Obuhova L.F. Vozrastnaya psihologiya. M.: Rossiyskoe pedagogicheskoe obshchestvo, 1996.
9. Psykholohichni zakonomirnosti tvorchoho spryimannia informatsiinykh indyikatoriv realnosti : monohrafiia / V. O. Moliako, I. M. Bila, N. A. Vahanova [ta in.] ; za red. V. O. Moliako. K., 2015. 144 s.
10. Psihologicheskoe razvitie mladshih shkolnikov / Pod red Davyidova V.V. M., 1990.
11. Simanovskiy A.E. Razvitie tvorcheskogo myshleniya detey. Populyarnoe posobie dlya roditeley i pedagogov. – Yaroslavl: «Akademiya razvitiya», 1996.
12. Savenkov A.I. Razvitie detskoj odarennosti v obrazovatelnoy srede // Razvitie lichnosti. 2002.№3. S. 113-146.
13. Telegina E.D., Gagay V.V. Kognitivno-lichnostnyie konstruktyi razvitiya tvorcheskogo myshleniya mladshih shkolnikov// Mir psihologii. 2003. №2. S. 233-245.
14. Elkonin D.B. Psihologiya obucheniya mladshego shkolnika. M., 1974.

Latysh N. M. Psychological aspects of juniour pupils' creative thinking development. The article describes the psychological aspects of juniour pupils' creative thinking development. The juniour school age is referred to as the age of particular importance for the development of children's thinking. Namely at this age different types of thinking, its kinds, their basic qualities and properties are formed, and the prerequisites for forming in children a special, close to creative style of mental activity are laid. The development of cognitive psychic processes in juniour school age is characterized by the fact that they become more independent types of mental activity, which have their purpose, motive and methods of fulfillment: remembering – in the activity of purposeful, voluntary learning; perception – in the activity of observation, thinking – in the activity of reflection, etc. The development of involuntary attention at this age allows pupils to respond to various changes in the surrounding reality, which in turn expands the information scope, facilitates the establishment of new relationships between objects and phenomena of the surrounding world, thus stimulating the development of creative thinking. The level of development of imaginative and verbal components of creative thinking in juniour school age is primarily determined by the extent to which the child has ways of constructing an image of imagination – combining, probabilistic prediction, agglutination, hyperbolization.

Keywords: creative thinking, creative imagination, creative tasks, internal action plan, juniour school age.

Отримано 27.11.2019

УДК 159.928-053.066

Лю Янь

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ І ВИРАЖЕНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНИХ БАР'ЄРІВ У МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ УКРАЇНИ ТА КИТАЮ

Лю Янь. Порівняльний аналіз розвитку творчих здібностей і вираженості психологічних бар'єрів у молодших підлітків України та Китаю. Стаття присвячена вивченню особливостей прояву психологічних бар'єрів в розвитку творчих здібностей у молодших підлітків України та Китаю. В статті розглянуті сучасні підходи до вивчення тво-

рчих здібностей та особливості їх розвитку в молодшому підлітковому віці. Також уточнюється поняття «психологічний бар'єр» та показано його вплив на розвиток творчих здібностей молодших підлітків. Емпірично досліджено особливості розвитку структурних компонентів творчих здібностей і психологічних бар'єрів в розвитку творчих здібностей у молодших підлітків України та Китаю, а також проведено порівняльний аналіз особливостей впливу психологічних бар'єрів на розвиток творчих здібностей.

Ключові слова: творчі здібності, креативність, психічні стани, бар'єри, психологічні бар'єри, розвиток, молодший підлітковий вік.

Лю Янь. Сравнительный анализ развития творческих способностей и выраженности психологических барьеров у младших подростков Украины и Китая. Стаття посвящена изучению особенностей проявления психологических барьеров в развитии творческих способностей у младших подростков Украины и Китая. Рассматриваются современные подходы к изучению творческих способностей и особенности их развития в младшем подростковом возрасте. Уточняется понятие «психологический барьер» и показано его влияние на развитие творческих способностей у младших подростков. Эмпирически исследованы особенности развития структурных компонентов творческих способностей и психологических барьеров в развитии творческих способностей младших подростков Украины и Китая, а также проведен сравнительный анализ особенностей влияния психологических барьеров на развитие творческих способностей.

Ключевые слова: творческие способности, креативность, психические состояния, барьеры, психологические барьеры, развитие, младший подростковый возраст.

Вступ. Розвиток творчих здібностей особистості має значення для її самореалізації в різних сферах життя. Зокрема, в навчанні, професійній діяльності, міжособистісній взаємодії, особистісному зростанні, тощо. Творчі здібності можуть проявлятися вже у дошкільному віці людини. В повній мірі ці здібності заявляють про себе починаючи з юнацького віку. Проте, шкільні роки, в цілому, є важливими для розкриття творчих здібностей дитини та знаходження напрямку їх застосування. В цьому аспекті особливе місце належить молодшому підлітковому віку. Саме в цьому віці дитина вже засвоїла навчальну діяльність, у неї зросли мисленеві можливості, зокрема, абстрактне мислення. Водночас, психологічні проблеми пубертатного періоду ще не проявилися в повній мірі. Отже, в цьому віці створюються умови для адекватного сприйняття питань розвитку творчих здібностей особистості. В молодшому підлітковому віці, і навіть в молодшому шкільному віці можливий прояв спеціальних здібностей пов'язаних з творчістю, а саме лінгвістичних, художніх, музичних та інших здібностей. Розвиток та прояв творчих здібностей у школярів залежить як від задатків дитини так і від особливостей навчання та виховання дітей у навчальних закладах і родині. У зв'язку з цим, система навчання і виховання підростаючого покоління у різних країнах може спричинити певну специфіку прояву творчих здібностей у дітей. В нашому дослідженні ми провели порівняльний аналіз розвитку творчих здібностей молодших підлітків України та Китаю. У зв'язку з творчими здібностями в статті розглядаються психологічні бар'єри. Досліджується їх зв'язок з розвитком творчих здібностей молодших підлітків. Однією з внутрішніх умов цього розвитку є психічні стани особистості. Серед яких виокремлюються як сприятливі так і не сприятливі для розвитку творчих здібностей молодших

підлітків. До сприятливих відносяться: зацікавленість, натхнення, енергійність, тощо. До несприятливих – страх, апатія, невпевненість тощо. Зазвичай ці психічні стани базуються на відповідних рисах характеру та рівні розвитку знань, умінь та навичок дітей. Психологічні бар'єри як несприятливі психічні стани в розвитку творчих здібностей молодших підлітків суттєво ускладнюють цей процес. Вони перешкоджають дитині залучитися до творчої діяльності і в наслідок цього розвивати свої творчі здібності. Проблема психологічних бар'єрів, зокрема в творчій діяльності молодших підлітків вирішується в різних країнах, проте в цьому є певна специфіка в залежності від країни. Порівняння України і Китаю в контексті вирішення питання про психологічні бар'єри в розвитку творчих здібностей сприятиме обміну конструктивними засобами розвитку творчих здібностей молодших підлітків.

Формулювання цілей. Мета статті полягає в проведенні порівняльного аналізу рівнів розвитку творчих здібностей та вираженості психологічних бар'єрів у молодших підлітків української та китайської вибірок.

Завдання дослідження. 1. Узагальнити літературні дані стосовно природи творчих здібностей та психологічних бар'єрів особистості. 2. Емпірично з'ясувати рівень творчих здібностей та вираженості психологічних бар'єрів в розвитку цих здібностей у молодших підлітків України та Китаю.

Для досягнення мети нами були використані наступні емпіричні методи: спостереження, бесіда, аналіз продуктів діяльності та конкретні методики – методика П. Торренса, методика Г. Девіса, методика А. М. Прихожан, авторська анкета дослідження психологічних бар'єрів в розвитку творчих здібностей у молодших підлітків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток творчих здібностей суттєво впливає на становлення особистості, зокрема, підвищуються її можливості до самоактуалізації. Особливо важливим є розвиток творчих здібностей для дітей, які тільки формуються як особистості. Передусім це стосується підліткового віку, коли спостерігається інтенсивне формування особистості яке, у своїх загальних рисах, завершується в юнацькому віці.

Підходи до вивчення творчих здібностей, розглядаються переважно як когнітивний феномен із застосуванням кількісних методів їх вимірювання (Дж. Гілфорд, Ф. Баррон, Д. Заррінгтон, М. Уаллах, П. Торренс, М. Холодна та інші). Творчі здібності – це здібність привносити щось нове у досвід, висувати оригінальні ідеї в умовах вирішення або окреслення нових проблем, усвідомлювати недоліки, суперечності, формувати гіпотези. При цьому критеріями творчого мислення є швидкість, оригінальність, гнучкість, усвідомленість, фантастичність, прагнення до інтелектуальної новизни та ін.

Творчі здібності особистості є фактором успіху у творчій діяльності. В свою чергу творча діяльність, за матеріалами досліджень Р. М. Грановської [3], Б. М. Кедрова [6] та ін., складається з творчого вираження, творчої позиції, творчої продукції.

У творчому вираженні людина відповідає на виклики оточення, прагнучі при цьому виразити свої погляди, мотиви й почуття у своїй повсякденній діяльності.

На основі аналізу праць вітчизняних та зарубіжних вчених (В. Андрєєв, А. Богоявленська, В. Дружинін, В. Моляко, Я. Пономарьов та інші) [2; 5; 8; 9] можна підкреслити, що прояв і становлення творчих здібностей є невіддільними від розвитку інших ознак особистості, серед яких дослідники виділяють: сміливість, незалежність суджень, схильність до заперечення звичного, оригінальність, розумову відкритість, чутливість до нового та незвичного, високу толерантність до невизначених ситуацій, ініціативність, інтенсивну пошукову мотивацію, схильність до самоактуалізації. У цьому контексті творчі здібності розглядаються як постійна і впевнена готовність особистості до самостійної пошукової діяльності, до прийняття самостійних рішень у невизначених чи складних ситуаціях, позитивна пізнавальна активність.

Під психологічним бар'єром дослідники, переважно, розуміють внутрішню перешкоду, що заважає людині успішно виконувати деяку дію [4]. Внутрішні перешкоди спостерігаються у різних видах діяльності особистості, особливо у екстремальних видах, відповідальних ситуаціях та спілкуванні.

Психологічні бар'єри особистості виражаються в її недостатній зацікавленості, несприятливих для діяльності емоційних станах, переживаннях пов'язаних з сумнівами, браком потрібної інформації, неспроможністю вольової саморегуляції поведінки тощо [7].

В нашому дослідженні при визначенні поняття «психологічний бар'єр» дотримувалися позиції А.В. Массанова [7], яка полягає в тому, що психологічний бар'єр це психічний стан особистості, який перешкоджає здійсненню її наміру. За своєю природою психологічний бар'єр – вольовий, напружений, мотиваційно-орієнтований психічний стан спричинений тим, що мотив бажаної дії є пасивним, водночас, емоційні переживання, раціональні доводи, вольові зусилля не в змозі через механізм вироблення сприятливого передбачення, щодо виконання дії, перетворити мотив на дієвий. Безпосередньою причиною виникнення психологічного бар'єру є несприятливе передбачення особистості щодо процесу або результату виконання бажаної дії [7].

Внутрішніми умовами прояву творчих здібностей дитини є – достатній рівень цих здібностей в інтелектуальному і характерологічному планах; адекватна чи дещо завищена самооцінка. Позитивна внутрішня позиція до себе та оточуючих; оптимальний рівень особистісної тривожності; емоційна стійкість; товариськість; відсутність невротичних тенденцій в поведінці.

Вдосконалення особистості в молодшому підлітковому віці відбувається під час вирішення таких завдань як духовне зростання, досягнення успіху в навчальній діяльності, налагодження спілкування з оточуючими та ін. Однією з важливих умов вдосконалення особистості в цей період є її залучення до творчої діяльності. Проте розвиток творчої діяльності стикається з проблемою подолання відповідних психологічних бар'єрів. Тому доцільно розробити засоби психолого-педагогічного супроводу, що дозво-

ляють попереджати й усувати небажані психологічні бар'єри в творчій діяльності особистості.

Проведено емпіричне дослідження творчих здібностей та вираженості психологічних бар'єрів в розвитку у молодших підлітків України та Китаю. Одержані результати за означеними вище методиками у досліджуваних української вибірки дозволили виявити, що серед молодших підлітків 10-12 років переважає низький та нижче середнього рівень розвитку креативності як якості особистості. Так, серед 10-річних досліджуваних низький рівень розвитку креативності виявлено у 66%, середній рівень – у 34% досліджуваних; серед 11-річних молодших підлітків 64% мають низький рівень розвитку, у 36% досліджуваних – середній рівень розвитку, високий рівень розвитку креативності як якості особистості не виявлено; серед молодших підлітків 12 років розподіл рівнів розвитку креативності наступний: низький рівень виявлено у 52% досліджуваних, середній рівень розвитку мають 40% досліджуваних, високий рівень розвитку мають 8% досліджуваних. Також доведено, що рівень розвитку креативності зростає протягом досліджуваного віку, що підтверджено наявністю статистично значущих відмінностей (при $p < 0,05$). Це можна пояснити особливостями розвитку особистості саме в кризовий період, який характеризується активним розвитком самооцінки. Вивчено розподіл структурних компонентів креативності у молодших підлітків української вибірки та з'ясовано, що у 10-12-річних досліджуваних найбільш вираженим є показник продуктивності (10 років $X_{cp}=0,57$, 11 років $X_{cp}=0,65$, 12 років $X_{cp}=0,81$), другим за результатами виступає конструктивна активність (10 років $X_{cp}=1,65$, 11 років $X_{cp}=1,98$, 12 років $X_{cp}=2,0$), третім – є вербальна оригінальність (10 років $X_{cp}=1,02$, 11 років $X_{cp}=1,47$, 12 років $X_{cp}=1,48$), четвертим – візуальна оригінальність (10 років $X_{cp}=0,73$, 11 років $X_{cp}=0,76$, 12 років $X_{cp}=0,86$), найнижчі оцінки виявлені за показником категоріальної гнучкості (10 років $X_{cp}=0,40$, 11 років $X_{cp}=0,35$, 12 років $X_{cp}=0,35$).

Вивчення особливостей розвитку творчих здібностей у молодших підлітків китайської вибірок дозволило встановити, що у досліджуваних 10-12 років переважає середній рівень розвитку креативності як якості особистості. Детальний аналіз результатів свідчить, що серед 10-річних досліджуваних 8% мають низький рівень розвитку креативності, 76% досліджуваних мають середній рівень, у 16% переважає високий рівень; серед 11-річних досліджуваних низький рівень виявлено у 10%, середній рівень – у 82% досліджуваних, у 8% досліджуваних високий рівень означеного показника; серед 12-річних підлітків 10% мають низький рівень за даним показником, 70% досліджуваних мають середній рівень, а 20% досліджуваних – високий рівень. Також виявлено, що протягом досліджуваного віку у молодших підлітків китайської вибірки відбувається розвиток креативності як якості особистості (при $p < 0,05$). Досліджено особливості розвитку структурних компонентів креативності у молодших підлітків 10-12 років китайської вибірки. Високі оцінки виявлені за показниками конструктивної активності ($X_{cp}=1,5$, $X_{cp}=1,6$, $X_{cp}=1,8$) та вербальної оригінальності ($X_{cp}=1,30$, $X_{cp}=1,36$, $X_{cp}=1,42$), другими

за результатами виявилися показники продуктивності ($X_{cp}=0,52$, $X_{cp}=0,56$, $X_{cp}=0,65$) та візуальної оригінальності ($X_{cp}=0,79$, $X_{cp}=0,82$, $X_{cp}=0,89$), на останньому місці знаходиться показник категоріальної гнучкості ($X_{cp}=0,60$, $X_{cp}=0,62$, $X_{cp}=0,65$). Такий розподіл показників в роботах досліджуваних можна пояснити особливостями розвитку мисленнєвої сфери та системою навчання в школі саме в Китаї.

Порівняльний аналіз особливостей розвитку творчих здібностей у молодших підлітків української та китайської вибірок (див.табл.1) встановив, що рівень розвитку креативності як якості особистості вище у представників китайської вибірки в порівнянні з представниками української вибірки, що підтверджується наявністю статистично значущих відмінностей в оцінках за показником у досліджуваних китайської та української груп 10, 11, 12 років ($U=997$, $U=956$, $U=923$ при $p<0,05$). Також виявлені різниці в рівнях розвитку структурних компонентів креативності у досліджуваних обох груп. У молодших підлітків 10-12 років української вибірки вище рівень розвитку таких структурних компонентів креативності як продуктивність, конструктивна активність та вербальна оригінальність ($U=967$, $U=1001$, $U=937$, при $p<0,05$) в порівнянні з результатами у досліджуваних китайської вибірки. Проте, у досліджуваних китайської вибірки 10-12 років рівень розвитку таких структурних компонентів як візуальна оригінальність та категоріальна гнучкість вище ($U=1028$, $U=942$, при $p<0,05$). Такі різниці в рівні розвитку структурних компонентів обумовлені, в першу чергу, шкільною системою навчання. Адже, як зазначає Юн Чжао, в сучасній китайській школі практично не приділяється увага розвитку оригінальності мислення та творчості, а базується вона на страху та зубрінні матеріалу, не передбачає індивідуального підходу та система атестації оцінює лише когнітивні навички.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз результатів дослідження розвитку творчих здібностей у молодших підлітків української та китайської вибірок (за методиками П. Торренса та Г. Девіса)

Показники	Групи досліджуваних								
	10 років			11 років			12 років		
	У.В.	К.В.	U	У.В.	К.В.	U	У.В.	К.В.	U
Продуктивність	0,57	0,52	890	0,65	0,56	967*	0,71	0,65	814
Конструктивна активність	1,65	1,5	1001	1,87	1,6	1002	2,0	1,8	902
Категоріальна гнучкість	0,45	0,6	805	0,35	0,62	937*	0,35	0,65	942*
Візуальна оригінальність	0,71	0,79	1028*	0,76	0,82	997*	0,86	0,89	1004*
Вербальна оригінальність	1,02	1,30	1036*	1,47	1,36	938*	1,48	1,42	822
Креативність	10,52	11,72	997*	10,6	11,46	956*	11,2	12,12	923*

Вивчено особливості прояву психологічних бар'єрів у молодших підлітків української та китайської вибірок. Одержані результати у молодших підлітків 10-12 років української вибірки свідчать, що у 21% досліджуваних наявні психологічні бар'єри в розвитку творчих здібностей. Найбільш вираженими є невпевненість у собі, не зацікавленість, страх зробити помилку, небажання ризикувати. Отже, розвитку творчих здібностей у досліджуваних української вибірки заважають психологічні бар'єри які базуються на особистісних факторах. Вивчено рівень тривожності у молодших підлітків української вибірки. Саме тривожність є одним з суттєвих чинників виникнення різного роду психологічних бар'єрів. Так, у досліджуваних 10-12 років більш високі оцінки отримала шкала самооціночної тривожності ($X_{cp}=5,04$, $X_{cp}=5,52$, $X_{cp}=4,56$), але у досліджуваних 10 та 11 років другою за значимістю виступає міжособистісна тривожність ($X_{cp}=4,84$, $X_{cp}=5,51$), а третьою є шкільна тривожність ($X_{cp}=4,12$ $X_{cp}=4,84$). У підлітків 12 років дещо інший розподіл результатів: на другому місці шкільна тривожність ($X_{cp}=4,56$), а на найнижчі оцінки виявлені за показником міжособистісної тривожності ($X_{cp}=3,6$). Доведено, що протягом досліджуваного віку відбувається зниження рівня міжособистісної тривожності та загальної тривожності, що підтверджується статистично значущими відмінностями (при $p<0,05$).

Психологічні бар'єри в розвитку творчих здібностей у молодших підлітків китайської вибірки пов'язані з тим, що вони не хочуть нікуди ходити, хочуть лише навчатися (30%), вважають, що у школі більш цікаво і лише в школі можна навчатися і непотрібно відвідувати ходити на гуртки (20%), у інших місцях крім школи діти відчують загрозу тому і не ходять на гуртки (25%), у школі є багато друзів (20%), є страх втратити друзів. Нами також досліджено рівень прояву тривожності та виявлено, що у молодших підлітків 10-12 років китайської вибірки у віці 10 та 11 років найбільш вираженою є міжособистісна тривожність, а у 12-річних досліджуваних найбільш вираженою є самооціночна тривожність. Проте, для молодших підлітків 11 та 12 років найменш вираженою є шкільна тривожність, а для 10-річних досліджуваних – самооціночна тривожність. Як пояснюють науковці (за У Цзін), це пов'язано з особливостями соціальної ситуації розвитку китайських молодших підлітків, а саме соціально-економічними та психологічними причинами.

Порівняльний аналіз вираженості психологічних бар'єрів в розвитку творчих здібностей молодших підлітків української та китайської вибірок дозволив виявити, що найбільш вираженими бар'єрами у молодших підлітків української вибірки є невпевненість у собі, не цікавість, страх зробити помилку, небажання ризикувати, а у молодших підлітків китайської вибірки найбільш вираженими є не зацікавленість, страх виявитися неуспішним у шкільному навчанні, небажання ризикувати, страх втратити друзів. Але ми можемо спостерігати, що в обох вибірках є однакові бар'єри, що пов'язано з особливостями розвитку дітей цього віку та провідної діяльності молодшого підліткового віку.

Таблиця 2

Порівняльний аналіз результатів вивчення рівня тривожності у молодших підлітків української та китайської вибірок (за методикою А. М. Прихожан)

Групи досліджуваних	Шкільна тривожність			Самооціночна тривожність			Міжособистісна тривожність			Загальна тривожність		
	УВ	КВ	U	УВ	КВ	U	УВ	КВ	U	УВ	КВ	U
10 років	4,12	6,1	993*	5,04	5,7	756	4,84	6,3	1089*	4,8	6,0	765
11 років	4,84	5,5	1201*	5,52	5,8	810	5,51	6,1	1125*	5,68	5,8	901
12 років	4,56	5,4	1095*	4,56	6,2	853	3,6	5,8	1020*	3,64	5,8	807

За даними таблиці 2 ми можемо спостерігати, що існують значні різниці в прояві тривожності у представників української та китайської вибірок. А саме, у молодших підлітків української вибірки найбільш вираженою є самооціночна тривожність, а найменш вираженою – міжособистісна тривожність. У молодших підлітків китайської вибірки навпаки, найбільш вираженою є міжособистісна тривожність, а найменш вираженою – самооціночна тривожність. Також, виявлено статистично значущі відмінності в роботах досліджуваних китайської та української груп в оцінках за показниками міжособистісної тривожності ($U=1089$, $U=1125$, $U=1020$, при $p<0,05$), шкільної тривожності ($U=993$, $U=1201$, $U=1095$ при $p<0,05$). Це свідчить про те, що рівень міжособистісної та шкільної тривожності вище у досліджуваних китайської вибірки в порівнянні з українською вибіркою. Це можна пояснити особливостями шкільного навчання в країнах. Китайські діти навчаються більше 10 годин на день і мало часу мають на спілкування з однолітками, що призводить до непорозумінь між ними.

Висновки і подальші перспективи досліджень. Проведене теоретико-емпіричне дослідження психологічних бар'єрів в розвитку творчих здібностей у молодших підлітків України та Китаю дало змогу зробити висновки, що означена проблема є актуальною на сьогоднішній день та заслуговує особливої уваги. Встановлено, що рівень розвитку креативності як якості особистості має низький та нижче середнього рівень у молодших підлітків української вибірки, проте у молодших підлітків китайської вибірки виявлено середній рівень її розвитку. З'ясовано, що рівень прояву психологічних бар'єрів вище у молодших підлітків української вибірки в порівнянні з молодшими підлітками китайської вибірки. Встановлені різниці в прояві психологічних бар'єрів у досліджуваних: у досліджуваних української вибірки найбільш вираженими є невпевненість у собі, посилення на обмежені можливості, не зацікавленість, страх зробити помилку, небажання ризикувати. У досліджуваних китайської вибірки – не зацікавленість, страх перед тим, щоб бути невстигаючим у школі, небажання ризикувати, страх втратити друзів.

Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні шляхів подолання небажаних психологічних бар'єрів в розвитку творчих здібностей дітей підліткового віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев В. И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности / В. И. Андреев. – Казань, 1988. – 228 с.
2. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей: Учебное пособие для студ. высш. учеб. Заведений / Д. Б. Богоявленская. – М. : ИЦ «Академия», 2002. – 320 с.
3. Грановская Р. М. Творчество и преодоление стереотипов / Р. М. Грановская, Ю. С. Крижановская. – СПб. : ОМС, 1994. – 192 с.
4. Гужва Д. В. Теоретико-методологічні дослідження психологічних бар'єрів у закордонній та вітчизняній науці / Д. В. Гужва // Проблеми екстремальної та кризової психології. – 2011. – Вип.9. – С. 59-70.
5. Дружинин В. Н. Психология творчества / В. Н. Дружинин // Психологический журнал. – 2005. – Т. 26, №5. – С. 101-109.
6. Кедров Б.М. Творчество в науке и технике / Б. М. Кедров. – М.: Мол. гвардия, 1987. – 192 с.
7. Массанов А. В. Связь творческого потенциала и психологических барьеров личности / А. В. Массанов // Наука і освіта. – 2007. – № 4–5. – С. 108–112.
8. Моляко В. О. Творча діяльність в ускладнених умовах : Наук.-метод. посібник / АПН України; Інститут психології ім. Г. С. Костюка / В. О. Моляко, Н. А. Ваганова, Ю. А. Гулько, [та ін.] ; за заг. ред. В. О. Моляко. – К., 2007. – 308 с.
9. Психология творчества: школа Я.А. Пономарева / Под ред. Д. В. Ушакова. – М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2006. – 624 с.

REFERENCES transliterated

1. Andreev, V.I. (1988). Dialektika vospitaniya i samovospitaniya tvorcheskoj lichnosti [Dialectics of education and self-education of a creative person]. Kazan' [in Russian].
2. Bogojavlenskaja, D. B. (2002). Psihologija tvorcheskih sposobnostej [Psychology of Creativity]. M. : IC «Akademija» [in Russian].
3. Granovskaja, R. M. & Krizhanovskaja Ju. S. (1994). Tvorchestvo i preodolenie stereotipov [Creativity and overcoming stereotypes]. SPb. : OMS [in Russian].
4. Huzhva, D. V. (2011). Teoretyko-metodolohichni doslidzhennia psykhologichnykh barrieriv u zakordonnii ta vitchyzniani nautsi [Theoretical studies of psychological barriers in foreign and domestic science]. Problemy ekstremalnoi ta kryzovoi psykhologii – Problems of extreme and crisis psychology, 9, 59-70 [in Ukrainian].
5. Druzhinin, V. N. (2005). Psihologija tvorchestva [Psychology of creativity]. Psihologicheskij zhurnal – Psychological journal, T. 26, 5, 101-109 [in Russian].
6. Kedrov, B. M. (1987). Tvorchestvo v nauke i tehnikе [Creativity in science and technology]. M.: Mol. gvardija [in Russian].
7. Massanov, A. V. (2007). Svjaz' tvorcheskogo potentsiala i psihologicheskikh bar'erov lichnosti [The relationship of creativity and psychological barriers of personality]. Nauka i osvita – Science and education, 4–5, 108–112 [in Russian].
8. Moliako, V. O., Vahanova N. A., & Hulko Yu. A. et al (2007). Tvorcha diialnist v uskladnennykh umovakh [Creative work in difficult conditions]. K. [in Ukrainian].
9. Ushakov, D. V. (Eds.) (2006). Psihologija tvorchestva: shkola Ja.A. Ponomareva [Psychology of creativity: the school of Ya.A. Ponomareva]. M.: Izd-vo «Institut psihologii RAN».

Liu Yan. Comparative analysis of the development of creative abilities and manifestation of psychological barriers in younger teenagers of Ukraine and China. This article deals with developmental characteristics of creative abilities and psychological barriers in their development among Ukraine and China younger teenagers. Modern education approaches to creativity and psychological barriers in their development of younger teenagers are analyzed in the article. Definitions of “barrier”, “psychological barrier” and their link to creative abilities developmental characteristics of younger teenagers are submitted. By a psychological barrier

should be implied a person's mental state that hinders the intentions fulfillment. Developmental characteristics of creative abilities structural components and psychological barriers of creative abilities development among Ukraine and China younger teenagers were empirically investigated. A higher level of creativity development such as attributes of an individual, and also creativity structural components such as visual originality and categorical flexibility of younger teenagers from the Chinese selection were identified relative to the younger teenagers from the Ukrainian selection. It was established that an accentuation of psychological barriers of younger teenagers from the Ukrainian selection is higher in comparison with representatives from the Chinese selection. Among the main psychological barriers in creative abilities development of the Ukrainian selection subjects are self-doubt, as an indication of their own limited capabilities, lack of interest, fear of making a mistake, unwillingness to take risks. The Chinese selection subjects have a fear of being underperforming at school and losing friends, they also are reluctant to take risks.

Keywords: creative abilities, creativity, mental states, barriers, psychological barriers, development, younger teenagers.

Отримано 22.10.2019

УДК 159.92

Мазяр Олег Васильович

КОНТРАПУНКТНИЙ ДИСОНАНС ОСОБИСТОСТІ

Мазяр О. В. Конtrapунктний дисонанс особистості. У статті окреслено загальний механізм психодинаміки особистості та умови виникнення проблематики невротичного спектру. Визначена основна форма психічного контрапункту особистості, характер його порушення й у зв'язку з цим зроблено припущення щодо причини деструктивних процесів емоційної та когнітивної сфер. Зокрема, обґрунтовується положення, що психічний контрапункт оформлюється як боротьба та єдність першої і другої сигнальної систем, біологічних імпульсів та соціальних норм поведінки. Разом із тим, психічна одиниця являє собою бінарне утворення нетотожних елементів. Це створює підстави стверджувати, що психічний розвиток людини обумовлений подвійною суперечністю інтрапсихічного та інтерпсихічного змісту.

Ключові слова: психічний контрапункт, психодинаміка, рефлекс, творчість, знак, амбівалентність.

Мазяр О. В. Конtrapунктний диссонанс личности. В статье обозначены общий механизм психодинамики личности и условия возникновения проблематики невротического спектра. Определена основная форма психического контрапункта личности, характер его нарушения и в связи с этим сделано предположение о причинах деструктивных процессов эмоциональной и когнитивной сфер. В частности, обосновывается положение, что психическое контрапункт оформляется как борьба и единство первой и второй сигнальной систем, биологических импульсов и социальных норм поведения. Вместе с тем, психическая единица представляет собой бинарное образования нетождественных элементов. Это создает основания утверждать, что психическое развитие человека обусловлено двойным противоречием интрапсихического и интерпсихического содержания.

Ключевые слова: психический контрапункт, психодинамика, рефлекс, творчество, знак, амбивалентность.

Постановка проблеми та вихідні передумови. Проблема особистості є центральною у психологічній науці. Її кінцева мета – забезпечити моніто-